

Projekt *Etymologického slovníku české a slovenské vinohradnické a vinařské terminologie*

JANA VILLNOW KOMÁRKOVÁ

*Etymologické oddělení, Ústav pro jazyk český, v.v.i., Akademie věd ČR, Veveří 97,
CZ – 60200 Brno, jana.villnow@gmail.com*

1.01 Izvirni znanstveni članek – 1.01 Original Scientific Article

V prispevku je predstavljen raziskovalni projekt *Jezik tradicionalnega vinogradništva in vinarstva v srednjeevropskem prostoru: etimologija in arealno jezikoslovje* ter njegov temeljni rezultat, tj. elektronski *Etimološki slovar češke in slovaške vinogradniške ter vinarske terminologije*. Gre za slovar manjšega obsega, v katerem je predstavljena etimologija in zgodovinski razvoj zbranih čeških (in primerjalno tudi slovaških) vinogradniških ter vinarskih terminov. Analiza čeških in slovaških besed je vključena v širši geografski okvir t. i. srednjeevropskega vinarskega prostora, zato so zajeti tudi ustrezni terminološki sistemi v nemščini (ali avstrijski nemščini), madžarščini, slovenščini, hrvaščini in poljščini.

This paper presents the research project *The language of traditional viticulture and viniculture in the Central European area: etymology and areal linguistics* as well as its main result – the electronic *Etymological dictionary of the Czech and Slovak viticultural and vinicultural terminology*. This is a small-scale dictionary, in which the collected Czech (and comparatively also Slovak) terms are etymologized and their development is described. The analysis of the Czech and Slovak words is implemented in a broader geographic context – the so-called Central European wine-growing area. The equivalent terminological systems of the neighbouring languages are researched – the German (respectively Austrian), Hungarian, Slovenian, Croatian and Polish.

Ključne besede: etimologija, češka in slovaška vinogradniška terminologija, češka in slovaška vinarska terminologija, srednjeevropski vinarski prostor, elektronski slovar

Key words: etymology, Czech and Slovak viticultural terminology, Czech and Slovak vinicultural terminology, Central European wine-growing area, electronic dictionary

Úvod

Víno jako jeden z nejstarších nápojů v dějinách lidstva stojí v centru zájmu nejen jeho konzumentů, ale také odborníků z řad enologů, archeologů, historiků, etnologů a v neposlední řadě lingvistů. Věda již dokáže zodpovědět otázky týkající se

původu zpracování divoce rostoucí vinné révy do podoby oblíbeného alkoholického nápoje, stejně jako času a prostoru, v nichž došlo ke zušlechtění této rostliny. Existují podrobné popisy historie výroby vína v různých obdobích a na různých územích, obdobně také analýzy hospodářského významu vinařství či symboliky, jež se ve víně a vinné révě skrývá. Stále však zůstávají neprobádané oblasti, jež si zasluhují pozornost. Jednou z nich je odborné názvosloví spjaté s vinohradnictvím a vinařstvím a analýza jeho původu a historie v konkrétních jazycích, resp. jejich skupinách.

V následujícím příspěvku bude prezentován výzkumný projekt „*Jazyk tradičního vinohradnictví a vinařství ve středoevropském areálu: etymologie a areálová lingvistika*“,¹ jehož hlavním výstupem je elektronický *Etymologický slovník české a slovenské vinohradnické a vinařské terminologie*. Jde o slovník menšího rozsahu zaměřený na českou (komparačně i slovenskou) vinohradnickou a vinařskou terminologii.

Pěstování kulturních odrůd vinné révy a produkce vína byly od počátku provázeny přeshraničními a mezijazykovými kontakty, což se projevilo v lexiku daného věcného okruhu. Po zohlednění tohoto aspektu se stal součástí výzkumu širší geografický celek – tzv. středoevropský vinařský areál – zahrnující vedle českého a slovenského jazykového prostoru také přílehlé oblasti německé (resp. rakouské), maďarské a šířeji i slovinské, polské a chorvatské. Na tomto území docházelo po staletí k transportu enologických dovedností a v souvislosti s tím i k přejímání příslušné slovní zásoby.

Analýzovaný materiál

V rámci projektu je primárně zkoumána česká slovní zásoba z oblasti vinohradnictví a vinařství, jež byla nashromážděna na jedné straně excerpcí historických pramenů, lexikálních databází staré a střední češtiny² a odborné dialektologické, enologické, etnologické a historické literatury, na druhé straně vlastním terénním výzkumem, který probíhal formou přímého dotazování u vinařů. Motivací k realizaci terénního výzkumu byla především skutečnost, že v Česku v minulosti podobně zaměřený dialektologický výzkum neproběhl (na rozdíl od Slovenska, srov. níže), a bylo tudíž nutné tento prostor pro potřeby výzkumného projektu zaplnit. Byl vypracován dotazník obsahující vedle základních dotazů na věk, původ a pohlaví respondenta, místo výzkumu, rozlohu vinic(e) a dobu, po niž se tázaný věnuje vinohradnictví/vinařství, 32 otázek z oblasti vinohradnictví, 26 otázek zaměřených na vinařství a 6 otázek ze sféry zvykosloví spojeného s pěstováním vinné révy a výrobou vína (celý dotazník viz Příloha). Při volbě otázek se vycházelo z tematických okruhů „vinná réva – odrůdy vinné révy, pěstování vinné révy, nemoci vinné révy“, „vinohrad“, „vinobraní a příbuzné činnosti“, „výroba vína“, „víno a jeho odrůdy“, „konzumace vína“ a „zvyky a tradice spojené s pěstováním

¹ Postdoktorový projekt Grantové agentury České republiky, r.č. 14-01768P.

² Vokabulář webový a jeho lexikální zdroje (dostupný na www.vokabular.ujc.cas.cz), Kartotéka excerpce ze staročeských textů (dostupná na www.bara.ujc.cas.cz) a Lexikální databáze humanistické a barokní češtiny (dostupná na www.madla.ujc.cas.cz).

vinné révy, produkci a konzumaci vína“. Dotazníkový materiál byl zachycován písemně a zčásti – pokud k tomu respondenti dali souhlas – také formou zvukových nahrávek. Výzkum byl realizován ve vinařských oblastech na jižní Moravě, kde bylo zkompletováno 50 dotazníků.

Hlavním zdrojem slovenského lexikálního materiálu byla kartotéka Dialektologického oddělení Jazykovědného ústavu Ludovíta Štúra Slovenské akademie věd v Bratislavě.³ V ní se nachází dotazníky k tématu „vinohradnictví“, shromážděné během terénního výzkumu realizovaného pod vedením Jozefa Nižnanského od 60. let 20. století ve vinařských regionech na jihu Slovenska (obsahují celkem 623 dotazů). Vedle tohoto zdroje byla excerpována dialektologická, etnografická a enologická literatura a získaný materiál byl ověřován ve výkladových, nářečních a historických slovnících. Zajímavým doplněním se z hlediska jazykového a kulturologického stala komparace s vývojem a současným stavem v tokajské vinařské oblasti na východě Slovenska, jež stála na rozdíl od oblastí jihoslovenských a jihomoravských v průběhu historie silněji pod vlivem maďarským. Navíc zde vinařství ve středověku po tatarském vpádu nešířili Němci (viz dále), ale vinaři, již přišli z Itálie.

Významný podíl na rozvoji vinohradnictví a vinařství na jihu Moravy a jihozápadě Slovenska měli středověcí němečtí kolonisté. Ti s sebou přinesli nejenom nové výrobní postupy, ale spolu s nimi také odpovídající nomenklaturu, která zanechala stopy v historickém i současném lexiku češtiny a slovenštiny. Z tohoto důvodu byl do projektu zahrnut také výzkum německé vinařské terminologie. Německý lexikální materiál byl čerpán z jazykovědné, etnografické a enologické literatury a z internetového Slovníku německého vinařského jazyka („Wörterbuch der deutschen Winzersprache“).⁴ Obsahem tohoto slovníku, jenž vznikl jako projekt Akademie věd a literatury v Mohuči, je německá vinohradnická a vinařská terminologie užívaná nejenom na území německy mluvících zemí, ale také v bývalých německých jazykových ostrovech mj. v Česku a na Slovensku.

Maďarština neměla ve srovnání s němčinou na vývoj české a slovenské vinohradnické a vinařské terminologie zásadní vliv (sama byla ovlivněna němčinou), přesto ji nebylo při analýze daného okruhu slovní zásoby ve zvoleném geografickém celku možné pominout. Materiál získaný excerpcí enologické a etnografické literatury byl primárně použit při etymologických výkladech jako zdroj, případně jako formální či sémantická paralela analyzovaných českých a slovenských termínů.

Podobným způsobem jako německé a maďarské byly excerpovány také vinohradnické a vinařské termíny z dalších výše již zmíněných jazyků – chorvatštiny, slovinštiny a polštiny. Ty byly rovněž zakomponovány do relevantních etymologických interpretací českých a slovenských slov.

³ Děkuji tímto pracovníkům oddělení, v první řadě jeho vedoucí Kataríne Ballekové, za umožnění práce s tímto cenným materiálem.

⁴ Dostupný na adrese: www.winzersprache.de.

Metody

Vinohradnické a vinařské termíny byly zkoumány v první řadě z hlediska 1) etymologického, kromě toho byla zohledněna hlediska 2) jazykově-zeměpisné a kontaktovělingvistické.

Ad 1) Etymologizace jednotlivých výrazů probíhala v souladu s trendy panujícími v moderní etymologii: důraz byl kladen na sémantickou stránku a na interdisciplinární pojetí. Z hlediska lexikální sémantiky byl zohledněn nejen samotný a) proces motivace pojmenování, ale pozornost byla nadto věnována b) sémantickým vztahům uvnitř daného věcného okruhu, především synonymii, resp. heteronymii, tj. mezinářeční synonymii. Ad a) Vedle případů, kdy byl daný termín utvořen primárně pro potřeby vinohradnické a vinařské terminologie (srov. v první řadě bázi dané terminologie představující pokračování psl. rekonstruktů – *vino*, *vinohrad*, *vinice*, vedle toho novější výrazy jako např. *drť* „rozdrčené hrozny před lisováním“, *mlátovice* „destilát z výlisků“, dial. *presovňa* „lisovna“; samostatnou kapitolu tvoří vlastní jména odrůd, převážně mezinárodního charakteru, motivována nejčastěji místem vzniku či šlechtitelem), sehrála při onomaziologickém procesu roli sémantická specializace (srov. např. č. *bobule*, slk. *bobuľa* „část hroznu“, č. *bouda*, slk. dial. *búda* „strážní objekt ve vinici“, č. a slk. *brázda* „mez oddělující vinice“, *dužina* „šťavnatá část hroznu“, č. *fazoch* „zálistek“), metafora (č. a slk. *hlava* „horní část vinné révy“, č. a slk. *očko* „část révového keře“, č. *fazolka* „část révového keře, očko“, č. *holoubek* „rozvíjející se očko na révovém keři“, č. *vlk* „neplodný vinný výhonek“) a metonymie (např. č. *dřevo*, slk. *drevo* „dřevnaté výhonky vinné révy“, č. *noha* „část vinařského lisu“, stč. *les* „výhonek vinné révy“). Nadto došlo v některých případech k přejetí výrazu z příbuzné pivovarnické terminologie, jež vykazuje dle analyzovaných dokladů v češtině vyšší stáří než dané termíny vinařské, srov. např. *břečka* „víno špatné kvality“ – původně „mladé, nevyzrálé a nezkažené sladké pivo“, *mláto* „výlisky z hroznů“ – původně „zbytky vylouhovaného sladu sloužící jako krmivo“, *patok* „podřadnější víno z výlisků a vody“ – původně (pl. *patoky*) „pivo horší jakosti získané jako druhý odvar ze sladu“. Ad b) Synonymie, resp. heteronymie, je průvodním jevem především u slov teritoriálně příznakových. Lze se s ní setkat např. u výrazů s negativně hodnotícím rysem. Srov. synonymní řadu zahrnující pojmenování vína špatné kvality (materiál získaný terénním výzkumem): *břečka*, *patok*, *slabé víno*, *nepitelné víno* („*nedá sa (to) piť*“), *zlomené víno*, *vadné víno*, *nemocné víno*, *zkažené víno*, *špatné víno*, *vino „na hada“* (= *na vypálení*), *čučo*, *maťák*, *pikule/pikula*, *pajdoš*, *pajdulák*, *pačkuda*, *šmejd*, *řiták*, *šmatlák*, *humus*, *oxidačka*, *čekačka*. Nebo blízké názvy matolinového vína, tj. vína z výlisků: *čingir*, *druhák*, *grúl*, *vodnar*, *vodnár*, *matolinové víno*, *padělák*, *pajdoš*, *patok*, *pikula*, *několikaterák*, *trhák*, *polovičák*, *hodnér*. Kromě toho jsou doložena synonyma představující české ekvivalenty německých, většinou starších termínů, srov. např. *kantýř*, *štelář* (germanismy) – *pod sada*, *podkladek*, *podstavec* „podstavec pod sudy ve vinném sklepě“. Nebo dvojice *perkmistr* – *horný* „správce vinohradu“, *perkrecht* – *horenské právo* „dávka z vinic“, *pres* – *lis*, *presovňa* – *lisovna* apod.

Významným přístupem je při výkladu původu slov z oblasti hmotné kultury interdisciplinarita. Týká se to především odborných výrazů příznakových časově

či teritoriálně – tedy historismů, archaismů a dialektismů. Při jejich analýze je pro správnou etymologickou interpretaci nezbytná nejenom znalost zákonitostí jazykového vývoje, ale také poznatky z jiných oborů – historie, etnologie či technologie řemesla. Jako příklad lze uvést původ a vývoj českého názvu vinohradnického zvyku *zarážení hory*, jímž se označuje slavnostní uzavírání vinohradu před začátkem vinobraní, přičemž *hora* je zde tyč představující hlavní atribut hotaře, hlídače vinohradu. Syntagma *zarážení hory* je pozůstatkem nomenklatury tzv. horenských (viničních) práv, kde se *horou* (často s přívlastkem *viničná*) označovaly vinohrady ležící v jedné trati. Kořeny termínu *hora* je však nutné hledat už v antickém římském horenském právu, v jehož rámci se odpovídajícím latinským termínem *mons* označovaly nově založené vinohrady. Tento termín převzalo i středověké horenské právo *ius montium*, jak dokládá jeho výskyt v latinsky psaných dokumentech vztahujících se k vinohradnictví. V textech psaných národními jazyky se tento latinský termín překládal, a proto se českým označením vinohradu, resp. komplexu vinohradů ležících v jedné trati postupně stal výraz *hora*. Je přitom pravděpodobné, že zprostředkovatelskou roli zde sehrála němčina a že český vinohradnický a právní termín *hora* byl utvořen pod vlivem německého pendantu (*Wein*)*Berg*. Poté, co byla horenská práva na Moravě v roce 1784 zrušena tzv. Všeobecným vinohorenským zřízením pro Markrabství Moravské Josefa II., ztratila *hora* svůj původní terminologický význam (dnes se místo toho užívá výraz *trať*) a zůstala zachována pouze jako součást názvu zvyku *zarážení hory* (více k tématu viz Villnow Komárková 2014: 233–236).

Jiným příkladem interdisciplinárního přístupu k etymologizaci slov je výklad původu českého názvu částečně zkvašeného hroznového moštu *burčák* (slk. *burčiak*, odtud maď. *burcsák* „burčák“, „mladé víno“, Benkő 1997: 1639). S největší pravděpodobností se jedná o pojmenování motivované procesem výroby nápoje, tedy kvašením připomínajícím bouření. Potom by byl *burčák* odvozen od základu *bur-*, jenž je ve slovese *bouřit* (stč. *búřiti*, psl. *buriti*), jak uvádí Machek (1968: 77) a v souhlase s ním Rejzek (2015: 106); srov. k tomu německou (rakouskou) sémantickou paralelu *Sturm* tv., původně „bouře“ (jiný, méně pravděpodobný výklad navrhuje M. Štědroň, jenž slovo spojuje na základě dokladu z roku 1745 se slovesem *brčeti* „bručet, naříkat“ (burčák jako víno, které při kvašení „brčí“, viz Štědroň 1995: 97–102).

Ad 2) V souvislosti s jazykově-zeměpisným a kontaktovělingvistickým pojetím představuje samostatnou kapitolu analýza výpůjček, z převážné části germanismů. Jak již bylo uvedeno výše, bylo české a slovenské vinohradnictví a vinařství od středověku silně ovlivňováno vinohradnictvím a vinařstvím německým, resp. rakouským, což se projevilo také v názvosloví daných oborů lidské činnosti. Výpůjčky z němčiny proto představují významnou součást analyzovaného materiálu. Tak například samotné slovo *víno*, které je kulturním slovem vypůjčeným z latiny (lat. *vīnum*), bylo do praslovanštiny podle jedné teorie přejato germánským prostřednictvím. Jako jazykový útvar, který toto přejetí zprostředkoval, přitom připadá do úvahy buď góština (gót. *wein*), anebo stará horní němčina (sthn. *wīn*). Jako další příklad starých germánsko-slovanských jazykových kontaktů lze uvést všeslovanský výraz *vinohrad*, rekonstruovaný do praslovanštiny jako **vinogordъ*. S velkou pravděpodobností se jedná o výpůjčku gótského *weinagards* „vinice,

vinohrad“, které má doložené protějšky i v jiných germánských jazycích, srov. mj. německé *Weingarten* či niz. *wijngaard* „vinohrad“ (Feist 1923, 426; Kiparsky 1934: 224f, Hamm 1942: 123f, Vasmer 1: 202, Shevelov 1964: 415, Siatkowski 1965: 193n, Lehmann 400, Gołąb 1992: 378, Pronk-Tiethoff 2013: 127 aj.). (Předpoklad o germánském zdroji přejetí však není v etymologii přijímán všeobecně, někdy se pomýšlí na domácí složeninu s první částí **vino*, druhým komponentem **gordz* „ohrazené, oplocené místo“ a původním významem „vinnou révou osázené ohrazené místo“ → „vinice, vinohrad“ (Skok 3: 595, Černych 1993, 1: 152, Snój in: Bezlaž 4: 320, Snój 2016). Konečně se někdy uvažuje o slovtvorném kalku germánského slova, tak Sadnik–Aitzetmüller 1955: č. 1082, Šanskij 1963: 101, Melnyčuk 1982: 377f). Podrobněji viz Janyšková 2016: 1063–1064.

K mladším českým výpůjčkám z němčiny náleží další vinařský termín tvořící i dnes bázi daného úseku slovní zásoby. Jedná se o slovo *réva* „vinná réva“ (slk. st. a dial. *réva*, *rév*, srov. také dl. st. *rewa* tv., viz Muka 1928: 306), doložené v češtině od začátku 15. století, které je výpůjčkou středohornoněmeckého *rēbe* (něm. *Rebe*). Německé slovo má svůj původ v ie. **rep-* „plazit, popínat“, a jeho motivace pojmenování je založena na způsobu růstu úponků vinné révy (Machek 1968: 513, Newerkla 2011: 209). K dalším starým českým vinařským termínům německého původu, které se dodnes užívají, patří např. označení násosky k nabírání vína ze sudu *koštýř*, ve staré češtině *koštěř* (slk. st. a dial. *koštier*, *koštúr*). Jedná se o výpůjčku střhn. (*wīn*)*koster*, které původně označovalo osobu ochutnávající nějaký nápoj (především víno či pivo) a poté přeneseně nástroj k tomu užívaný. V obou významech bylo slovo přejato do češtiny. Německé slovo má svůj původ v pragermánském základu **kus-tō* s významem „(vy)zkoušet“ (Kluge 2002: 531).

Stopy zanechala němčina také v oblasti českého vinohradnického a vinařského práva. Nejlépe to dokládá terminologie horenského práva, které od středověku regulovalo práva a povinnosti majitelů vinic. Horenské právo se ve staré češtině označovalo termínem německého původu *perkrecht* (*pergrecht*), doloženým ve staročeských památkách od 14. století (srov. i slk. st. *peregrecht* tv., s podobným významem stp. *barkracht*, *bargracht*, *bargrecht*, *bergrecht*, *berkracht* „daňový příjem z dolu“ (Urbańczyk 1953: 67)) – složenina bavorského slova s částmi *perg* „hora“ a *recht* „právo“ (Newerkla 2011: 325). Německého původu jsou i některé další termíny z oblasti horenského práva, např. staročeské *perknos* „držitel vinice ve společném viničním obvodu s jinými“ (zřejmě také z bavorštiny, srov. střhn. *bērcgenōz(e)* „majitel vinohradu“) či *perkmistr* „úředník spravující daný viničný obvod a pečující o dodržování horenského práva“ (tvořeno výpůjčkou bavor. *perk_x-*, *perg-*, *bęarg-* „hora“ (zde označení viniční trati) a spojením se stč. *mistr*, jež je z lat. *magister*).

K dalšímu přejímání německých výrazů docházelo i v pozdějších obdobích, a že jsou kontakty na této úrovni aktivní i dnes, potvrzují nové germanismy získané terénním výzkumem. Často se jedná o slova, která náleží nářečním útvarům, a jsou tedy omezena teritoriálně. Patří sem mj. počeštěné názvy některých odrůd vinné révy, např. *cinifandl*, *cinyfádl* „sylvánské zelené“, jež vzniklo smíšením názvu odrůdy *Zierfandler* původem z Dolního Rakouska s názvem *Zinfandel* „odrůda červeného vína původem z Chorvatska“; jako *Zierfandler* se sylvánské zelené chybně označuje někdy i v Rakousku (Newerkla 2012: 317–318). K dalším lidovým

náztvům odrůd lze zařadit *cvajglt* „Zweigeltrebe“ (odrůda vyšlechtěna v roce 1922 v rakouském Klosterneuburgu), *dolfa* či *dorn* „Dornfelder“ (odrůda vyšlechtěna v roce 1955 v Německu) nebo *milerka* „Müller Thurgau“ (bílé moštová odrůda vyšlechtěná prof. Müllerem původem ze švýcarského kantonu Thurgau, jenž prováděl šlechtění v německém Geisenheimu). V němčině mají původ také nářeční označení vinného stříku (*vajn*)*špric*, svařeného vína *glivajn*, anebo burčáku *šturm*. Výrazy *pančovát*, *pančované* (víno), *pančování* jsou z něm. hovor. *panschen*, *pantschen* „falšovat víno vodou“ (což zřejmě souvisí se slovesem *patschen* „tleskat, pleskat“, snad podle negativně hodnoceného nepatřičného zacházení s vínem, srov. Machek 1968: 432, Kluge 2002: 678).

V daleko menší míře než germanismy jsou v nashromážděné materiálové bázi obsaženy výpůjčky z jiných jazyků: latiny – *vino* (pokud nebylo přejato přímo z latiny, potom germ. prostřednictvím, srov. výše), maďarštiny – č. dial. *aldamáš*, slk. st. a dial. *oldomáš* „hostina po dokončení stavby vinného sklepa“, č. dial. *čingír*, slk. dial. *čingír* „víno horší kvality, druhák“ (do maďarštiny přejato asi z nějakého turkického jazyka), či francouzštiny – č. a slk. *cuvée* „víno smíchané z více odrůd“, č. *degustace*, slk. *degustácia* „ochutnávka vína“, č. a slk. *demižón* „nádobna na víno“ (angl. prostřednictvím), č. dial. *pipeta* „násoska na víno“.

Slovník

Slovník je vytvářen v internetovém nástroji na psaní a publikování elektronických slovníků *Lexonomy* (viz Měchura 2017) a je přístupný na adrese www.lexonomy.eu/vino. Jeho součástí jsou vedle samotné heslové části uvedení do tématu a různé indexy (o těch více níže).

Struktura hesel:

Heslové záhlaví obsahuje české slovo v jeho reprezentativní podobě a generuje se systémem *Lexonomy* automaticky podle prvního zmíněného českého slova v hesle. Poté následuje výčet všech tvarů, které se v češtině podařilo nalézt, opatřený stylistickou charakteristikou (tj. informací, zda se jedná o dialektismus, archaismus, historismus; v případě spisovného slova zůstává bez komentáře). Dalším údajem je uvedení historických forem slova (někdy s exemplifikací) a – pokud se podařilo zjistit – nejstaršího doloženého výskytu s datací. Další oddíl hesla představuje slovenský ekvivalent českého výrazu, resp. jeho nářeční a historické varianty, opět s uvedením datace nejstaršího výskytu, je-li znám. Jestliže mají české (a slovenské) výrazy protějšky i v jiných, nejen slovanských jazycích, jsou uvedeny v následujícím výčtu. Další část slovníkového hesla tvoří etymologický výklad, zahrnující rekonstrukci formálního a sémantického vývoje slova, určení jeho prafomy a uvedení paralel z příbuzných jazyků. Dále je pozornost věnována výkladu sémantického vývoje slova a heslo je ukončeno výčtem synonym (jsou-li známá).

Uživatel může slovníkem navigovat pomocí abecedního seznamu hesel nebo může vyhledat libovolný text. Vyhledávací funkce prohledává nejen záhlaví hesel, ale i všechny ekvivalenty a synonyma. Proto lze ve slovníku vyhledávat i podle slov, která nejsou záhlavím žádného hesla, ale jsou uvnitř hesla zmíněna; například vyhledáním sln. dial. slova *gantar* se najde heslo *kantýř*, protože *gantar* je v hesle

uvedeno jako jeho slovinský ekvivalent. Všechny zmíněné protějšky a synonyma jsou k dispozici i v podobě abecedního indexu.

Odkazy na literaturu a různé zkratky (většinou označení jazyků) jsou v textu slovníku zakódovány tak, aby se nejeticim ukazatele myši zobrazil jejich plný význam. Veškerou použitou literaturu a všechny použité zkratky lze prohlížet i v abecedních indexech a kliknutím na ně získat seznam hesel, ve kterých se na ně odkazuje.

Ukázková hesla⁵

čingir

ČESKY *dial.* **čingir** ‘víno horší kvality, druhák’

SLOVENSKY *dial.* **čingir** ‘podřadné víno z výlisků’, ‘hroznový mošt začínající kvasit, burčák’ (SSN 1, 263, 1), doklady od 17. stol. (HSSJ 1, 216)

OSTATNÍ JAZYKY srov. také *ch.* (*kajk.*) *či(n)ger* ‘víno špatné kvality z výlisků’ (Sokolíc 1998, 74), *sln. dial.* *čiger* *tv.*

ETYMOLOGIE výpůjčka *mad’*. **csiger** ‘podřadné víno z výlisků’ (odtud je i *rum. dial. cighir*), což je asi z nějakého turkického jazyka, snad *tur. čakyr* ‘víno’ (Vasmer 3, 344, Skok 1, 323, Bezlaj 1, 81, EWU 1, 210–211, Rocchi 1, 70); z *mad’* bylo přejato také *něm. dial. Tschiger, Tschigerwein* ‘matolinové víno’ (WDW)

SYNONYMA *druhák, grúl, vodnar, vodnár, matolinové víno, padělák, pajdoš, patok, pikula, několikaterák, trhák, dvojchlapové víno, trojchlapové víno, polovičák, hodněr*

dužina

ČESKY **dužina, dužnina** ‘šťavnatá část hroznu’

ETYMOLOGIE *dužina, dužnina* ‘masitá, šťavnatá část ovoce’ je pouze český výraz bez protějšků v jiných slovanských jazycích; doklady od 19. stol. (u Presla ve významu ‘dužnatá část rostlin’, viz Jg. 1, 514); odvozuje se od *st.* adjektiva *duži, dužný* ‘velký’, ‘silný, masitý’ (srov. *střč. dužný* ‘masitý, libový’ (VelDict, viz LDHBC, cit. stav z 28.4. 2019), příbuzné je *pol. duży* ‘velký’, *r. dial. dūzij* ‘silný’), které náleží k rodině *psl. adj. *dǫgъ* ‘silný, masitý’ (se zápornkou *ne* je *psl. *nedǫgъ*, č. *neduh* ‘nemoc, neduh’), odvozovaného od slovesa **degnoti* ‘růst, sílit’ a dále snad od *ie.* kořene **dheugh-* ‘hodit se, být zdatný’ (Machek 1968, 394, ESJS 9, 534n, Rejzek 2015, 163 a Rejzek 2015, 447).

SÉMANTICKÝ VÝVOJ význam ‘šťavnatá část hroznu’ vznikl sémantickou specializací významu ‘šťavnatá část ovoce’

mláto

ČESKY **mláto** ‘výlisky z hroznů’, od 16. stol. (srov. např. „pól druhého dielu mlata z pressu vinného...“, Raimund Lullius: Praktika testamentu (z r. 1500), viz StěE, cit. stav z 28.4.2019), *stč.* ‘zbytky vylouhovaného sladu sloužící jako krmivo’ – od 14. stol. (srov. Klaret, Bohemář, verš 698, in: Flajšhans 1, 63)

SLOVENSKY **mláto** ‘výlisky z hroznů’ (SSN 2, 172), *st.* ‘vylouhovaný slad nebo vylisované hrozny používané jako krmivo’ (HSSJ 2, 311), doloženo od 17. stol.

⁵ Zkratky literatury a jazyků použité ve slovníku nejsou zopsány v seznamu níže. Prosím čtenáře o nahlédnutí do elektronického slovníku.

OSTATNÍ JAZYKY *stp.* a *pol. st. mloto* ‘mláto’, ‘zbytky sladu sloužící jako krmivo’ (SSStp 4, 296, Karłowicz 3, 174n), *srb.* a *ch. dial. mlát, mlato* ‘výlisky z hroznů’ (RSAN 7, 705, 710), *mláta* ‘ječmen určený k vaření piva, slad’, *sln. dial. mláto, mláta* ‘mláto, slad’ (Pleteršnik 1, 585), *ukr. mólot* ‘sedlina v pivu’ apod.

ETYMOLOGIE etymologie ne zcela jasná; uvažuje se buď o staré výpůjčce *germ. *malta* ‘slad’ (srov. *něm. Malz* tv.), které náleží *ie. *melt-* ‘tát, měkčit, rozpouštět’ (Pokorný 718, Vasmer 2, 644, Rejzek 2015, 422 aj.), nebo o domácím původu slova, jež bylo odvozeno od kořene **mel-* ‘mlít’ (Brückner 341, Skok 2, 441 aj.; srov. také Machek 1968, 368, SM 19, 196, Králik 2015, 363)

SÉMANTICKÝ VÝVOJ význam ‘výlisky z hroznů’ vznikl dle všeho přenesením původnějšiho významu ‘zbytky sladu’, došlo tedy k výpůjčce slova z jednoho řemeslného názvoslovného systému do jiného (pivovarnictví → vinařství)

SYNONYMA *výlisky, matoliny*

putna

ČESKY **putna** ‘větší koš nošený na zádech při vinobraní’, dem. *putýnka* ‘menší koš při vinobraní’ (Šebestová, 262) – od 14./15. stol. (srov.: „putny, koše, štrokvasy, sudy a jiné stroje... ať jsou připraveny ke sbírání vína“ (Cresc, 186, cit. podle LDHBC, stav z 27.4.2019)

SLOVENSKY **putňa** tv. – od 17. stol. (HSSJ 4, 576)

OSTATNÍ JAZYKY srov. *pol. dial. putnia* ‘škopek na vodu’ (Karłowicz 4, 456), *ukr. dial. pútňa* ‘nádoba na vodu, mléko apod.’ (přejato zřejmě polským prostřednictvím, ESUKr 4, 641)

ETYMOLOGIE výpůjčka *bav. puttn* ‘kád’, džber’, srov. *něm. Bütte, strhn. büt(t)e, büten, sthn. butin, butin(n)a* ‘kád, sud’, jež je ze *střlat. butina* ‘kád’ (to z řečtiny, srov. Kluge–Seebold 2002, 164) – slovo bylo zřejmě přejato Germány v rýnsko-římských vinařských oblastech (Alanne 1980, 135); německého (bavorsko-rakouského) původu je také *mad. putony* ‘koš nošený na zádech’ (EWU 5, 1220). Srov. *něm. dial. Butte* ‘nádoba na vinné hrozny nošená na zádech při vinobraní, uskladněná ve vinohradnickém domku apod.’ (WDW)

vincúr

ČESKY *dial. vincúr* ‘brouk zobonoska (škůdce na révě)’, *st. vincour* ‘vinař’ (Šebestová, 264) – *stč. vincěř* ‘vinař’, ‘správce vinice’, doloženo v mamotrektech z 15. století (StčE, cit. stav z 28.4.2019), vedle toho i *stč. vincúr* ‘vinař’ (ESSČ bez udání zdroje, cit. stav z 9.1.2018)

SLOVENSKY *dial. vincúr, vinclur* ‘vinohradnický dělník’, ‘vinař’, ‘brouk zobonoska’ (SSJ 5, 100), *st. i vincler, vincelir* ‘vinohradník’ – ve významu ‘vinař’ od 17. stol. (HSSJ 6, 377)

OSTATNÍ JAZYKY srov. také *sln. dial. vincar* ‘vinař’ (Pleteršnik 2, 762)

ETYMOLOGIE výpůjčka *střhn. wīnzer, wīnzūrl* (*sthn. wīnzuril*) ‘vinař, vinohradník’, jež bylo přejato z *lat. vīnitor* tv. (Newerkla 2011, 236n, Králik 2015, 660). Předpokládá se přitom, že *střhn. wīnzer*, jež je ve starších textech doloženo řídce a prosazuje se více až od 17. století, vzniklo zkrácením formy *wīnzūrl* (Alanne 1950, 184n); srov. také *mad. vinceller* ‘vinař’, ‘druh škůdce na vinné révě’ (odtud *ch. dial. (kajk.) vincilír* a *rum. vințeler* ‘vinař’, Skok 3, 594), přejaté rovněž z *něm.* (EWU 3, 1639)

SÉMANTICKÝ VÝVOJ význam ‘brouk zobonoska’ vznikl pravděpodobně jako ironické označení škůdce na vinné révě podle vinaře (Machek 1968, 690)

Závěr

V příspěvku byl představen projekt „*Jazyk tradičního vinohradnictví a vinařství ve středoevropském areálu: etymologie a areálová lingvistika*“ a elektronický *Etymologický slovník české a slovenské vinohradnické a vinařské terminologie*, který je jeho výstupem. Slovník je primárně určen lingvistům, především historikům jazyka a dialektologům, jež v něm mohou nalézt data relevantní pro svůj výzkum. Může však posloužit také odborníkům z jiných vědních oborů, historikům, etnologům a samozřejmě i enologům a samotným vinařům.

Slovník obsahuje materiál získaný excerpcí pramenů a literatury a vlastním terénním výzkumem, díky němuž byla do výzkumu zahrnuta i řada jinde nezaznamenaných českých výrazů. Doložení všech analyzovaných slov bylo ověřováno v historických zdrojích s cílem nalézt pokud možno jejich nejstarší výskyt. To umožnily především elektronické databáze staré a střední češtiny, jež jsou významným pomocníkem při etymologizaci českých slov. Pro ilustraci a zasazení do kontextu jsou vybrané starší české výrazy opatřeny exemplifikací s uvedením zdroje. Hlavní částí slovníku je etymologizace nashromážděných českých (a slovenských) výrazů z oblasti vinohradnictví a vinařství, zahrnující určení výchozí praformy, resp. zdroje přejetí, a výklad jejich formálního a sémantického vývoje. Vedle původu slov byl zjišťován také jejich další vývoj a stav v současném jazyce vinařů. České (a slovenské) vinohradnické a vinařské termíny nebyly zkoumány izolovaně. Jejich vývoj byl sledován v širším areálovém kontextu, zahrnujícím vývoj terminologických systémů daného věcného okruhu v jazycích blízkých češtině (a slovenštině) geograficky, tedy němčině, maďarštině, polštině, slovinštině a chorvatštině.

Lexikální zdroje přístupné na internetu mají jak známo oproti svým knižním protějškům jednu velkou výhodu – nejsou definitivním dílem. Lze je doplňovat, opravovat, reagovat na připomínky, vést se čtenáři dialog. To má v úmyslu i autorka tohoto textu, která slovník vzhledem k dosud neprobádanému lexikálnímu bohatství české a slovenské vinohradnické a vinařské terminologie a absenci jeho etymologického zkoumání zdaleka nepovažuje za uzavřený projekt a plánuje ho dále rozšiřovat.

LITERATURA

- Loránd BENKŐ (red.), 1997: *Etymologisches Wörterbuch des Ungarischen* 3. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- France BEZLAJ, 1976–2007: *Etimološki slovar slovenskega jezika* 1–5. Od 3. sv. Marko Snov a Metka Furlan. Ljubljana: Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša.
- Pavel Ja. ČERNÝCH, 1993: *Istoriko-etimologičeskij slovar' sovremennogo ruskogo jazyka* 1–2. Moskva: Russkij jazyk.
- Sigmund FEIST, 1923: *Etymologisches Wörterbuch der gotischen Sprache*. Zweite, gänzlich neubearbeitete Auflage. Halle: Niemeyer.
- Zbigniew GOŁĄB, 1992: *The Origins of the Slavs. A Linguist's View*. Columbus 1992: Slavica Publishers.

Josip HAMM, 1942: Über den gotischen Einfluß auf die altkirchenslavische Bibelübersetzung. *Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung auf dem Gebiete der indogermanischen Sprachen* 67, 112–128.

Iлона JANYŠKOVÁ (red.), 2016: *Etymologický slovník jazyka staroslověnského* 18. Brno: Tribun EU.

Valentin KIPARSKY, 1934: *Die gemeinslavischen Lehnwörter aus dem Germanischen*. Helsinki: Suomalainen Tiedekatemia.

Friedrich KLUGE, 2002: *Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache*. Bearbeitet von Elmar Seebold. 24. Auflage. Berlin, New York 2002: De Gruyter.

Winfred LEHMANN, 1986: *A Gothic Etymological Dictionary*. Leiden: Brill.

Václav MACHEK, 1968: *Etymologický slovník jazyka českého*. Druhé, opravené a doplněné vydání. Praha: Academia.

Michal B. MĚCHURA, 2017: Introducing Lexonomy: an open-source dictionary writing and publishing system. *Electronic Lexicography in the 21st Century: Lexicography from Scratch. Proceedings of the eLex 2017 conference*, September 2017, Leiden, The Netherlands. Dostupné online: www.lexonomy.eu.

Oleksandr S. MEENYČUK (red.), 1982: *Etymolohičnyj slovnyk ukrajins'koji movy* 1. Kyjiv: Naukova dumka.

Ernst MUKA, 1928: *Slovník dolnoserbskeje řeči a jeje narěcow* 3. Petěrburg 1915, přetisk. Praha: Česká akademie věd a umění.

Stefan Michael NEWERKLA, 2011: *Sprachkontakte Deutsch – Tschechisch – Slowakisch. Wörterbuch der deutschen Lehnwörter im Tschechischen und Slowakischen: historische Entwicklung, Beleglage, bisherige und neue Deutungen*. Zweite, durchgehend überarbeitete und aktualisierte Auflage. Frankfurt am Main et al.: Lang.

– –, 2012: Pischinger, Zierfandler, Kaisersemml und Zuckerkandl: Altösterreich als kulinarisches Sprachareal. *Linguistica culinaria. Festgabe für Heinz-Dieter Pohl zum 70. Geburtstag*. Ed. Hubert Bergmann und Regina Maria Unterguggenberger. Wien: Praesens Verlag. 309–323.

Saskia PRONK-TIETHOFF, 2013: *The Germanic loanwords in Proto-Slavic*. Amsterdam, New York: Rodopi.

Jiří REJZEK, 2015: *Český etymologický slovník*. Nové, upravené a rozšířené vydání. Praha: Leda.

Linda SADNIK, Rudolf AITZETMÜLLER, 1955: *Handwörterbuch zu den altkirchenslavischen Texten*. Heidelberg: Carl Winter Universitätsverlag.

George Y. SHEVELOV, 1964: *A Prehistory of Slavic*. Heidelberg: Winter.

Janusz SIATKOWSKI, 1965: *Bohemizmy fonetyczne w języku polskim*. Cz. I. Wrocław: Zakład narodowy im. Ossolińskich.

Petar SKOK, 1971–1974: *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* 1–4. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.

Marko SNOJ, 2016: *Slovenski etimološki slovar*. 3. izdaja. Ljubljana. E-kniha dostupná na: www.fran.si.

Nikolaj M. ŠANSKIJ et al., 1963: *Etimologičeskij slovar' russkogo jazyka* 1/3. Moskva: Izdatel'stvo Moskovskogo universiteta.

Miloš ŠTĚDRŮŇ, 1995: Výskyt slova burčák v německo-latinském studentském zpěvníku z Brna. *Pocta Dušanu Šlosarovi*. Boskovice: Albert. 97–102.

Stanisław URBAŃCZYK (red.), 1953: *Słownik staropolski* 1. Wrocław: Zakład narodowy im. Ossolińskich.

Max VASMER, 1953–1958: *Russisches etymologisches Wörterbuch* 1–3. Heidelberg: Carl Winter Universitätsverlag.

Jana VILLNOW KOMÁRKOVÁ, 2014: Weinbau- und Winzeterminologie als Reflex der Sprachkontakte in der Habsburgermonarchie. *Deutsch und die Umgangssprachen der Habsburgermonarchie*. Ed. E. Cwanek-Florek und I. Nöbauer. Wien: Wissenschaftliches Zentrum der Polnischen Akademie der Wissenschaften. 229–236.

ZKRATKY JAZYKŮ

angl.	anglický
bavor.	bavorský
č.	český
dial.	dialektický
dl.	dolnolužický
got.	gótský
ie.	indoevropský
lat.	latinský
maď.	maďarský
něm.	německý
niz.	nizozemský
psl.	praslovanský
slk.	slovenský
sln.	slovinský
st.	starší
stč.	staročeský
sthn.	starohornoněmecký
stp.	staropolský

PŘÍLOHA

dotazník „Terminologie jihomoravského vinohradnictví a vinařství“

Místo výzkumu (obec / město, okres):

Vinařská oblast a podoblast:

Jméno:

Věk:

Pohlaví:

Zaměstnání:

Původ (starousedlík / novousedlík):

Rozloha vinic:

Doba, po kterou se respondent věnuje vinohradnictví/vinařství:

Explorátor/-ka:

Datum výzkumu:

A. Vinohradnictví

1. Jak se označuje pozemek se souvislou výsadbou keřů vinné révy?
2. Pociťujete rozdíl mezi významy výrazů vinice a vinohrad (event. hora)? Pokud ano, jaký?
3. Jak se označuje neobdělávaná vinice / vinohrad?

4. Uveďte názvy viničních tratí, na nichž pěstujete vinnou révu.
5. Jak se říká příkopu, který od sebe odděluje vinohrady ležící v jedné viniční trati?
6. Jak se označuje prostor mezi řádky vinohradu?
7. Jak se říká procesu prokypření půdy před založením vinohradu/vinice?
8. Užíváte zvláštní označení sazenic vinné révy?
9. Jak říkáte révovému keři?
10. Pojmenujte na základě obrázku části révového keře:
11. Jak se označuje jednoletý vyzrálý zdřevnatělý prýt (stonek s listy) vinné révy po opadu listů?
12. Jak se označuje vytékání mízy z řezných ran révového keře?
13. Jakým termínem se označují postranní zelené letorosty révového keře, které se v létě vylamují?
14. Jak se označuje jednoleté dřevo, které je během řezání suché?
15. Jak se označuje proces zkracování zelených konců letorostů, které probíhá koncem léta?
16. Jak označujete zálistkové hrozny?
17. Jak se jmenuje řezáním/stříháním zkrácený letorost?
18. Pojmenujte podle obrázků části hroznu a bobule:
19. Jak označujete rozvíjející se očko na révovém keři?
20. Jak označujete neplodný vinný výhonek?
21. Jak se říká raným odrůdám révy?
22. Jak se označují hrozny zapomenuté po sklizni ve vinice / vinohradě?
23. Jaké odrůdy révy vinné pěstujete?
24. Jak se označuje jarní okopávání vinice / vinohradu?
25. Jak se jmenuje strážní objekt ve vinici / vinohradu?
26. Víte, jak se v minulosti označoval strážce vinice / vinohradu?
27. Jaké škůdce vinné révy znáte?
28. Jaké nemoci vinné révy znáte?
29. Jak se označují sběrné nádoby na hrozny při vinobraní?
30. Jak se označují ((označovaly) zádové putny na hrozny při vinobraní?
31. Jak říkáte zloději hroznů?
32. Jak se nazývá odstranění keřů vinné révy z pozemku?

B. Vinařství

1. Jak se označuje proces zpracování hroznů na drť (drcení hroznů před lisováním)?
2. Jak se označuje místnost/budova, kde se lisují hrozny? Víte, jak se jí říkalo v minulosti?
3. Jak se jmenuje typ lisu, který užíváte? Z jakých částí se skládá?
4. Jak se říká výliskům z hroznů?
5. Jak se nazývají nádoby ke skladování vína?
6. Jaké typy sudů užíváte?
7. Jak se označuje podstavec pod sudy ve sklepích?
8. Jak se říká pořadnějšímu vínu z výlisků a vody?
9. Jak se označuje mošt, který začíná kvasit?
10. Jak se označuje mošt po vykvašení?
11. Jak se říká vínu špatné kvality?
12. Jak se jmenuje víno s přidaným nepovoleným cukrem, vodou nebo jinými látkami?
13. Jak se označuje ochutnávání vína?
14. Jak se říká procesu hodnocení vína?
15. Jak se nazývá násoska k odebrání vína ze sudu?

16. Jak říkáte růžovému vínu?
17. Jak označujete vinný střík?
18. Jak se označuje víno vzniklé smícháním více odrůd?
19. Jaké chuťové vady vína znáte?
20. Jak označujete velmi chutné víno?
21. Jaké se říká šumivému vínu?
22. Jak označujete víno, které Vám nechutná?
23. Jak označujete zapáchající víno? Po čem toto víno zapáchá?
24. Jak se říká přímému prodeji vína vinařem spotřebiteli?
25. Jaké označení se užívá pro nemocné víno se změněnou barvou nebo chutí?
26. K uvedeným oficiálním názvům odrůd uveďte jejich nespisovné varianty, pokud je sami užíváte:

bílé odrůdy:

Veltlínské zelené –
Sylvánské zelené –
Sauvignon –
Ryzlink rýnský –
Ryzlink vlašský –
Veltlínské červené –
Chardonnay –
Müller Thurgau –
Rulandské bílé –
Rulandské šedé –
jiné:

červené odrůdy:

Burgundské modré –
Frankovka modrá –
Dornfelder –
Merlot –
Portugalské modré –
Cabernet Sauvignon –
Cabernet Moravia –
Svatovavřínecké –
Zweigeltrebe –
Rulandské modré –
jiné

C. Zvyky a tradice spojené s vinohradnictvím, vinařstvím a konzumací vína

1. Jak se říká slavnostnímu zavírání vinohradu v srpnu po svátku sv. Vavřínce? (10.8.) spojenému se zákazem vstupu do vinohradu?
2. Jak se nazývá hostina oslavující postavení vinného sklepa?
3. Znáte zvyk označovaný jako „vinohradní kozel“/ „vinohradní koza“? Pokud ano, popište jej.
4. Uveďte pranostiky spojené s pěstováním vinné révy, výrobou a pitím vína. Při jaké příležitosti se užívají (/užívaly)?
5. Uveďte pořekadla či přirovnání apod. spojená s pěstováním vinné révy, výrobou a pitím vína. Při jaké příležitosti se užívají (/užívala)?
6. Uveďte místní příhody, písně, pověry apod. spojené s pěstováním vinné révy, výrobou a pitím vína.

D. Další poznámky:

PROJEKT ETIMOLOŠKI SLOVAR ČEŠKE IN SLOVAŠKE VINOGRADNIŠKE TER VINARŠKE TERMINOLOGIJE

V článku je predstavljen projekt *Jezik tradicionalnega vinogradništva in vinarstva v srednjeevropskem prostoru: etimologija in arealno jezikoslovje* ter elektronski *Etimološki slovar češke in slovaške vinogradniške ter vinarske terminologije*, ki je rezultat tega projekta. Slovar je primarno namenjen jezikoslovcem, predvsem dialektologom, in zgodovinarjem, ki v njem lahko najdejo podatke, pomembne za svoje raziskovanje. Uporabljajo pa ga lahko tudi strokovnjaki drugih znanstvenih disciplin ter enologi in vinarji.

Slovar vsebuje gradivo, pridobljeno s podrobnim izpisovanjem iz virov in literature ter z lastno raziskavo na terenu, zaradi katere je bilo v raziskavo vključenih tudi veliko takih čeških izrazov, ki jih drugje nismo zasledili. Vse analizirane besede so bile potrjene s preverjanjem v zgodovinskih virih, pri čemer smo želeli odkriti njihovo najstarejšo pojavitv. To je bilo mogoče predvsem s pomočjo elektronskih podatkovnih baz stare in srednje češčine, ki so pomemben pripomoček pri etimologizaciji čeških besed. Izbrani starejši češki izrazi so za ponazoritev in umestitev v kontekst opremljeni z zgledom, ki ima naveden vir. Osrednji del slovarja predstavlja etimologizacija zbranih čeških (in slovaških) izrazov s področja vinogradništva ter vinarstva, ki zajema določanje izhodiščne oblike oziroma vira prevzemanja in razlago morfološkega ter pomenskega razvoja. Ob izvoru besed je bil raziskan tudi njihov nadaljnji razvoj in stanje v sodobnem jeziku vinarjev. Češki (in slovaški) vinogradniški ter vinarski termini niso bili preučevani ločeno. Njihov razvoj je bil raziskan v širšem geografskem kontekstu, ki vključuje razvoj terminoloških sistemov določenega tematskega kroga v jezikih, ki so geografsko blizu češčini (in slovaščini), torej v nemščini, madžarščini, poljščini, slovenščini in hrvaščini.
